

ПРИЛОЗИ И ГРАЂА

Тијана В. Парезановић*

Алфа БК универзитет

Факултет за стране језике

ПОЕЗИЈА КЕТРИН МЕНСФИЛД: ТРАГАЊЕ ЗА ДЕТИЊСТВОМ

ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ КЊИЖЕВНЕ ИСТОРИЈЕ

Са друге стране света,
са малог острва свијеног у дивовска морска недра,
из мале земље без историје
(што историју тек прави, споро и неспретно,
склапа једно с другим, решава задатке, тражи обрасце
као што дете слаже коцкице)
ја, жена, са грехом насељеника у крви,
пуна младалачке снаге разуздане што ратује сама са собом,
певам ти оду, величанствени ратниче, у славу победничке битке;

ово су почетни стихови једне од данас најпознатијих песама Кетрин Менсфилд [Katherine Mansfield], „Станиславу Виспјанском“ [“To Stanislaw Wyspianski“].¹ Песма своју репутацију вероватно дугује чињеници да савремена критика обраћа највише пажње на постколонијалне теме у стваралаштву ове ауторке. Премда је прошао готово читав век од како се њен живот завршио (у трагично раној 34. години, након вишегодишње борбе са туберкулозом), Кетрин Менсфилд цењена

---

* tijanaparezanovic@gmail.com

¹ Пољски песник, сликар и национални уметник (1869-1907), заговорник филозофских идеја које стоје иза покрета Млада Пољска у тренутку када је ова територија подељена између страних сила.

је и данас на светској књижевној сцени, не само као постколонијални писац, већ и као једна од најталентованијих списатељица модернизма. Могло би се тврдити како је њено стваралаштво, као и стваралаштво многих других жена у овом периоду (а на англофоном говорном подручју), у књижевној историји и критици донекле заклоњено сенком Вирџиније Вулф (са којом је Менсфилд, успут речено, гајила блиско пријатељство током последњих година свог живота).² С друге, ведрије, стране, Кетрин Менсфилд би с пуним правом требало сматрати једном од креаторки модерне приповетке, или, ако ћемо бити прецизнији и доследни на почетку цитираним стиховима, једним од првих истраживача који су територију модерне приповетке испитали, преиспитали, населили и обликовали према сопственој визији света. Кетрин Менсфилд је написала око 220 приповетки, од којих су многе по први пут објављене тек пре неколико година, и у којима је модернистичка употреба симбола и примена унутрашњег монолога као наративног поступка доведена, сасвим могуће, до савршенства.

Рођена је у Велингтону, на нама далеком Новом Зеланду, 14. октобра 1888. године, као Кетлин Бошам [Kathleen Beauchamp]. Захваљујући Едисоновом патенту за оптички фонограф, првом дужем путовању Бенцовим аутомобилом, али и сензационалистичком медијском приступу кривим злочинима такозваног Цека Трбосека, година њеног рођења узима се као једна од емблематичних формативних година модерности. У књижевном смислу, ове је године Стефан Маларме писање Едуара Дижардена, које се заснивало на новој методи примене унутрашњег монолога, или слободног неуправног дискурса, описао као хватање тренутка чврстим стиском, као изражавање свакодневног искуства, које је увек тешко представити без прибегавања високопарном стилу (Mahaffey, 2013: 49). Иако ови подаци можда не звуче непосредно релевантно за живот и каријеру Кетрин Менсфилд (иако је у једном периоду живота статирала и глумила у филмовима), они ипак описују један делић културне климе у којој је списатељица рођена и у коју ће се уклопити, како писањем, тако и животним стилем који су умногоме обележиле слободоумност и тежња ка ослобађању од провинцијалних стега колонијалног Новог Зеланда.

Општим историјским подацима додаћемо и један „тривијални“: тетка Кетрин Менсфилд била је једнако изврсна списатељица и космополитска личност, Елизабет фон Арним, рођена у Аустралији као Мари Анет Бошам. Породичне везе

---

² Књижевни радови Кетрин Менсфилд били су једини на које је Вирџинија Вулф, по сопственом признању, била љубоморна (Davison, 2015: viii).

нису у овом случају толико битне колико неке друге – креативне и стваралачке, помоћу којих се између Менсфилд и Фон Арним, као и још многих других списатељица из овог периода, испреда фина нит књижевне матрилинеарности, приметна у бројним приповеткама Кетрин Менсфилд, као и романима Елизабет фон Арним, где се читава – да се ослонимо на Малармеове речи – у изражавању свакодневног *женског* искуства. Сама Менсфилд се, поред сопственог презимена, одлучила да у јавности користи девојачко презиме своје баке по мајци, Маргарет Изабеле Дајер, рођене Менсфилд – ову одлуку није променила ни када је 1917. ступила у (свој други) брак са критичарем и уредником Џоном Мидлтоном Маријем [John Middleton Murry].

Отац Харолд, угледни и имућни трговац, а касније и управник банке, често је путовао са супругом Ени у Лондон, где су се задржавали по више месеци. Деца су (четири сестре и брат) за то време била поверена на чување баки, за коју је Кетрин била посебно везана. Са 15 година, одлази и сама у Лондон на школовање, заједно са сестрама Вером и Шарлот. Одушевљена је Лондоном; почиње да објављује приче и песме за школске новине; упознаје се са стваралаштвом Оскара Вајлда и Едгара Алана Поа, које је посебно волела; упознаје такође и Ајду Бејкер, која ће јој бити одана пријатељица до краја живота. Песме „Бајка“ [“A Fairy Tale”], „Песма о Карен, малој плесачици“ [“Song of Karen, The Dancing Child”] и „Поштанско сандуче“ [“The Pillar Box”] написане су, заједно са још двадесетак других, у овом периоду, и међу песмама Кетрин Менсфилд означавају се као *Дечји стихови* [Child Verses] – намењени деци, али и писани руком некога ко још није сасвим одрастао. Утицај Оскара Вајлда није занемарљив у „Бајци“; Поовски мрачна атмосфера, поступак очуђења и преовлађујући осећај страха присутни су најпре у „Песми о Карен“ (која садржи и директну референцу на „Гаврана“, иако је јасно заснована на Андерсеновој бајци „Црвене ципелице“), али и у многим другим песмама из овог периода. Кетрин је очајна када родитељи крајем 1906. године долазе по њих и враћају их у Велингтон.

У Велингтон пристиже почетком децембра, а последњег дана те године бака Маргарет Изабела умире, пре него што је Кетрин успела да је види. Са њеном смрћу Кетрин се тешко мири; поред тога, осећа неодређену (и, по свему судећи, неоправдану) љутњу на родитеље, превасходно због тога што чезне за повратком у Лондон. Неких годину и по дана у Велингтону објављује прозу и почиње да зарађује на тај начин; на личном плану, упушта се у прве хомосексуалне везе. Године 1908. се враћа у Лондон, уз очеву финансијску помоћ, и прве лондонске године бивају обележене бурним интимним дешавањима – трудноћом и каснијим спонтаним побачајем, изненадним браком са Џорџом Бауденом, несугласицама са мајком, која је искључује из тестаментa, везом са

пољским писцем Флоријаном Собјеновским, којег је упознала током вишемесечног боравка у Немачкој, операцијом и опоравком од гонореје, као и лечењем плеуризма. За све то време, Менсфилд редовно објављује песме, приповетке и есеје у књижевним часописима. Песме „Свећа“ [“The Candle”] – сећање на баку, „Батина тајна“ [“Little Brother’s Secret”], „Човек са дрвеном ногом“ [“The Man with the Wooden Leg”] и „Кад сам била птица“ [“When I Was a Bird”] – са приметним присуством братовљевог лика, написане су, а углавном и објављене, 1909. и 1910. године.

Крајем 1911. упознаје Џона Мидлтона Марија, са којим отпочиње заједнички живот и плодну уметничку сарадњу на писању и приређивању текстова за часописе *Ритам* [*Rhythm*] и *Плава ревија* [*Blue Review*]. Наредних неколико година њих двоје проводе у сталним селидбама и путовањима, у којима их често прате и пријатељи – махом књижевници тог доба, између осталих, Дејвид Херберт Лоренс и Фрида Викли. Током Првог светског рата, Менсфилд одлази у ратно подручје у Француској, где проводи неколико дана близу фронта са писцем Франсисом Карком, у кога се страсно заљубљује; након овога, ипак, обнавља везу са Маријем. Још један важан догађај из ратног времена везан је за њеног вољеног брата Леслија Херона, који долази са Новог Зеланда у Лондон, проводи неко време код Менсфилд и Марија, а затим одлази у Француску на ратиште, где после само петнаест дана гине. Менсфилд је дубоко потресена његовом смрћу. Почињу да је обузимају мисли о смрти уопште и сопственој смрти, а такође је прогоне сећања на детињство и породицу. Здравствено стање јој се у овом периоду погоршава, а 1917. године се испоставља да су болови које годинама приписује реуми заправо симптоми туберкулозе. Након што је болест дијагностикована, покушава да се излечи на све могуће, често мање познате и алтернативне, начине. Проводи по читаве месеце на обали мора, у Француској и Италији, углавном у пратњи Ајде Бејкер, која је негује (и према којој Менсфилд гаји амбивалентна осећања привржености и нетрпељивости). Истовремено пише приче по којима је данас најпознатија, а које су објављене у збиркама 1920. и 1922. године. Од Марија се донекле удаљава, иако 1918. године склапају брак (након што Менсфилд коначно успева да се разведе од Баудена). Мари ће, осим тога, преузети на себе задатак да велику количину необјављеног материјала Кетрин Менсфилд прикупи и приреди након њене смрти у Француској, 9. јануара 1923. године.³

³ Комплетну хронологију живота и каријере Кетрин Менсфилд видети у: Norburn, 2008.

Кетрин Менсфилд свакако није у потпуности непозната српској читалачкој публици. Давне 1956. године објављена је збирка *Срећа и друге приповетке*, са укупно 14 приповедака [*Bliss and Other Stories*, првобитно објављено 1920. године], у издању Нолита и преводу Нићифора Наумова. Године 1964. објављена је збирка од 15 прича, *Пријем у бауму* [*The Garden Party: and Other Stories*, првобитно објављена 1922.], у издању Издавачког предузећа „Рад“, а у оквиру Библиотеке „Реч и мисао“, и у одличном преводу Анице Шаулић. Године 1996., у часопису за женску књижевност и културу *ПроФемина* објављени су преводи две приче са пропатним текстом. У скорије време, једна од прича из *Пријема у бауму* („Идеална породица“) преведена је поново за часопис Удружења књижевних преводилаца Србије, *Мостови* (2010.), а 2013. године Кетрин Менсфилд је уврштена у антологију *Куле, градови: мајстори кратке прозе од Гогоља до Фостера Воласа* (Б. Герзић). Њена поезија, међутим, није превођена на српски, нити је глобално привукла превише пажње критичара и есејиста, извесно због тога што је кратка проза постала царство којим је Кетрин Менсфилд суверено владала.⁴

У студији из 2015. године, Цери Кимбер преноси занимљиво запажање везано за положај Кетрин Менсфилд у оквирима ране модернистичке књижевности. Будући да је приповетка њено главно средство изражавања, а модерна (кратка) приповетка у то време релативно нова и маргинализована форма, приклањање овој форми отворило је посебан стваралачки свет за Кетрин Менсфилд, који се може упоредити са доменом децје књижевности. Њени савременици, критичари и читалачка публика, посматрали су многа њена дела као да заправо јесу намењена деци, а деца су уједно и протагонисти у многим приповеткама (Kimber, 2015: 2). Исто се, несумњиво још експлицитније, односи и на песме. У песмама, Кетрин Менсфилд користи прилично једноставан језик и риму; упркос томе, иза сваке од њих стоји прича која се, како стихови одмичу, реконструише и преводи у малу приповетку, кратак запис о неком свакодневном искуству. Ово се посебно односи на позније песме („Свећа“, „Батина тајна“, „Човек са дрвеном ногом“, „Кад сам била птица“). Песме из ранијег периода („Бајка“, „Поштанско сандуче“, „Песма о Карен: малој плесачици“), премда директније упућене деци, откривају мрачне силе које делују како у свету детињства, тако и у животима одраслих – усамљеност, смрт, немир, похлепу, тугу,

⁴ У збирци есеја поводом прославе стогодишњице почетка књижевног стваралаштва Кетрин Менсфилд, неколико есеја посвећено је делом и њеној поезији (Kimber & Wilson, 2011: 144-157).

напуштеношћу. Због тога су, ако не чак прикладније, онда једнако прикладне и за одрасле. За њих су оне повратак у детињство са опремом искуства и знања које донесе године, сагледавање стрепњи и страхова одрастања, који заправо никада не нестају већ постају саставни и донекле прихватљиви делови свакодневног живота. Цео књижевни модернизам био је, на крају крајева, потрага за неком врстом неукаљаног почетка, исконског центра, тренутка невиности,⁵ а Кетрин Менсфилд ова потрага води непогрешиво у једноставност детињства. Наравно да потрага није увек успешна – напротив, јер једноставност детињства је парадоксално комплексна – али само трагање је можда управо оно што Кетрин Менсфилд чини великим модернистичким ствараоцем.

СВЕЋА

На округли сточић крај мог кревета
 Бака је спустила свећу.
 Пољубила ме је три пута и рекла, то су ти три сна,
 па ме ушушкала баш онако како волим да се ушушкам.
 Онда је изашла из собе и врата се затворила за њом.
 Лежала сам мирно и чекала да моја три сна се распричају –
 али, ћутали су.
 Паде ми одједном на памет: и ја сам њу пољубила трипут.
 Можда јој грешком дадох моја три санка.
 Подигла сам главу.
 Соба је нарасла велика, па премашила много чак и цркву,
 сам ормар био је велик као кућа.
 Са умиваоника ми се насмешио врч,
 а смешак не беше му мио.
 Погледала сам столицу од пружа, на коју сам сложила одећу,
 а столица је зашкрипала као да ослушкује нешто.
 Можда оживи и одене се у моје хаљине.
 Ипак, најгрознији је био прозор:
 чега има с друге стране, нисам смела ни да замислим.

---

⁵ За нечим што се одређује још и као „носталгиј[а] за ранијим епохама историје човечанства“, „окретање примитивнијим облицима живота“ и потрага „за алтернативом у њиховом једноставном животу и удаљености од институција цивилизованог друштва.“ (Јовановић, 2012: 18)

Сигурно се ни дрво не види, мислила сам,
нити један љупки цветак ни камичак на познатој стази.
Зашто ли само спушта засторе свако вече?
Морам да сазнам.
Стиснула сам зубе и ишуњала се из кревета,
па кроз прорез на застору провирила напоље.
Није се видело баш ништа.
Само су стотине умирујућих свећа свуд по небу
гореле у спомен на престрашену децу...
Вратила сам се у кревет.
Три су ми сна тихо запевушила.

БАТИНА ТАЈНА

Ближио ми се рођендан
и бата је нешто тајио.
Крио је то од мене данима и ноћима
и само би, кад га питам, запевушио себи у браду.
Али једне је ноћи пала киша,
па се пробудих и чух како плаче.
Тада ми је открио.
„Посадио сам у твом врту две коцке шећера
јер га тако страшно много волиш,
мислио сам, израшће ти цело дрво шећера за рођендан,
али сад ће га киша истопити.“
Душица моја.

ЧОВЕК СА ДРВЕНОМ НОГОМ

Живео један човек близу нас
и имао је дрвену ногу и у зеленом кавезу штиглића.
Звао се Фарки Андерсон и
по ту ногу је морао да оде у рат.
Тужни смо били због њега
јер имао је тако леп осмех
и био је голем човек, а живео у мајушној кући.
Кад је ходао друмом, нога се није ни примећивала,
Али, кад је ходао по тој кућици

правила је грозну буку.
Бата је говорио да његов штиглић пева гласније од свих птица
да он не би чуо своју јадну ногу
и снуждио се због ње.

КАД САМ БИЛА ПТИЦА

Попела сам се на дрво карака,
у гнездо, сво од лишћа,
ал' мекано к'о паперје.
Смислила сам песму која је наставила сама да се пева
и није имала ни једне речи, али крај јој је био тужан.
Под дрветом су били красуљци, у трави.
Рекла сам им, тек да их мало застрашим,
„Одгришћу вам главе и даћу их дечици својој да једу“.
Али, нису ми поверовали да сам птица.
Нису ни латицом трепнули.
Небо је личило на плаво гнездо с белим перјем,
а сунце на мајку птицу која га греје.
Баш је о томе певала моја песма, иако није имала речи.
Однекуд се појавио бата, гурао је колица.
Направила сам крила од хаљине и притајила се сасвим,
па кад је био тик испод мене, зацвркутах му „Хук! Ћук!“
На трен се скроз препао,
а онда рекао, „Пих, ниси ти птица, видим ти ноге.“
Али, нисам марила за красуљке,
нисам марила за бату.
Осећала сам се као права правцата птица.

БАЈКА

Ово је скаска о једном Олафу,
који, пре више од хиљаду лета
живеше окружен ледом и снегом,
на врху планинског голета.

А био је мален и леп као слика,
увојци плави меки к'о свила,

руке два пупољка, образи руже што
планинска му зима је подарила.

Живео је у чамовој колибици,
тек собичак један од ње, врата,
те столица, сто, кревет и звериња
кожа по поду прострта.

Знате, Олаф помало беше вилењак,
па зато није морао никад да једе.
Напио би се росе и кише, а волео је још
и пахуље и разне неке мирисе медне.

Предвече он побрише, помете,
почисти све, па га сколи туга.
Седне на праг и тихо машта:
Како би волео да има друга!

Некога ко ће му доћи у помоћ,
неког да ухвати за руку,
с неким да буде до касно у ноћ,
с неким да подели сваку муку.

По цичи зими, једне ноћи,
на очи никако да дође му сан;
напољу беснела је вејавица
и хуктао вучји лавез гладан.

Сувоњави вуци сиви, крећу се тихо к'о сенке.
Ту је Олаф премро од страха.
Вирну кроз рупу на довратку и лично виде
беле вртлоге њиховог даха.

Ал' тад је кроз хук и буку ветра
разабрао тананог гласића вапај:
„Олафе“, рече, „ја сам снежна вила,
дај отвори ми прозор тај“.

И он јој отвори. Никада Олаф видео није

створа милијег и нежнијег.
Лице, хаљина и чарапице,
руке и локне, све беше бело као снег.

„Незнанче мали, сироти, сами,
почуј, пре но окопним на топлини.
Донех ти гудало и виолину,
драгоцени поклон и фини.

Више усамљен бити нећеш,
виолину дајем друг да ти буде.
По цело лето и зиму целу,
на њој нека песме красне гуде.“

И, авај – отопи се као вода.
Ал' Олаф из мисли отера тугу.
Под мишку је тутнуо виолину,
Малено гудало чврсто у руку.

Зато, кад ноћ је врло тиха,
ослушни и можда чујеш једном
дете што свира на виолини, високо
на усамљеном месецу леденом.

ПОШТАНСКО САНДУЧЕ

Сандуче је црвено и дебело к'о бубањ,
а уз то још и високо.
Глава му равна као тигањ,
а нема ни нос ни око,
само та шорава алава уста
што увек ми искези строго.

Сандуче је округло као лопта
и вазда незасито.
Никад да зуцне, ал' свако зна
да хтело би рећи изричито:
„Дајте ми мало писмовних сендвича,
да време прекратим разборито.

Пој'о бих једну поштанску марку,
ил' мало сласног писамца“.
Људима кад се, по сунцу и мраку,
киши ил' жеги, напуни улица,
прождрљивку сви понешто дају.
Права је изелица.

Сандуче баш ми је другар ваљан
кад тата некуд отпутује.
Мама га тови сваки дан
замашним писмима која шаље;
лично му, кад изађем да се играм,
стављам у уста залагаје.

ПЕСМА О КАРЕН, МАЛОЈ ПЛЕСАЧИЦИ

(Јој, мале беле ноге моје)
Док летите кроз кишу и олују,
(Црвене ципеле винске боје)
Вапаје моје да л' деца чују!

(Јој, мале беле ноге моје)
У целом граду нигде ни детета;
(Црвене ципеле винске боје)
Застори спуштени, светла згаснута.

(Јој, мале беле ноге моје)
Не гори нигде на прозору свећа,
(Црвене ципеле винске боје)
А киша пљушти, све јача, већа.

(Јој, мале беле ноге моје)
Зар спокој никад наћи нећу?
(Црвене ципеле винске боје)
Вечно по гори и долу летећу.

(Јој, мале беле ноге моје)
На врата ме, децо, пустите ближе!

(Црвене ципеле винске боје)
Вришти ветар: Никад више!

ИЗВОР

Mansfield, K. (1923). *Poems*. London: Constable.

ЛИТЕРАТУРА

Davison, C. (2015). Foreword. In G. Kimber, *Katherine Mansfield and the Art of the Short Story* (pp. vi-xi). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Јовановић, А. (2012). *Гласови и тишине у критичком дискурсу о британској књижевности двадесетог века*. Београд: Моно и Мањана.

Kimber, G. (2015). *Katherine Mansfield and the Art of the Short Story*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kimber, G., & Wilson, J. (Eds.). (2011). *Celebrating Katherine Mansfield: A Centenary Volume of Essays*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Mahaffey, V. (2013). Streams Beyond Consciousness: Stylistic Immediacy in the Modernist Novel. In J. Rabaté (Ed.), *A Handbook of Modernism Studies* (pp. 35-54). Hoboken: Wiley-Blackwell.

Norburn, R. (2008). *A Katherine Mansfield Chronology*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Датум пријема: 21.12.2017.

Датум исправки: /

Датум одобрења: 22.12.2017.